

Venäjän vallankumous ja historian elävöittäminen sosiaalisessa mediassa

Dmitry Yagodin

Historian elävöittämistä harrastetaan monin tavoin. Yleensä se tehdään valitsemalla jokin historiallinen tapahtuma, esimerkiksi sodan keskeisin taistelu, ja näyttämällä sitä nykyolosuhteissa, melkein samalla tavalla kuin teatterissa. Näin historian harrastajat yrittävät muistaa, miten tapahtuma kehittyi ja kuvitella, miltä se olisi tuntunut entisinä aikoina toisintaen historiallista tapahtumaa mahdollisimman aidosti. Tämän vuoksi elävöittämiseen osallistuvat henkilöt esimerkiksi pukeutuvat ja käyttäytyvät samalla tavalla, kuin heidän tietonsa mukaan valittuna historian hetkenä on tapahtunut. Historian elävöittämistä käytetään myös dokumenttielokuvissa ja dokumenttiteattereiden näytelmissä, joissa historiallisia hahmoja, dialogeja ja elämäntapoja herätetään eloon.

Tämä on tyypillinen näkemys historian elävöittämisestä, mutta käytännössä tällä harrastuksella ei ole rajoja, vaan historiaa voi elävöittää mitä mielikuvituksellisimmilla tavoilla. Esittelen tässä esseessä erään toistaiseksi harvinaisen ilmiön, nimittäin historian elävöittämisen sosiaalisen median kautta. Ajankohtaisena esimerkkinä käytän Venäjällä viime vuonna alkanutta hanketta *Projekti1917*, joka tunnetaan myös nimellä ”Vapaa historia” (*Svobodnaja Istorija*), ja joka liittyy Venäjän vallankumoukseen ja sen 100-vuotisjuhlaan. Projektin erikoisuus on se, että se elävöittää vuoden 1917 historiaa uuden viestintäteknologian avulla. Projektia ei nähdä Pietarin kaduilla, protesteja ei järjestetä kaupungin toreilla, eikä edes sen laitamilla, vaan se tapahtuu kokonaan virtuaalitodellisuudessa, sosiaalisen verkoston muodossa.

Projektilla on kaksi versiota: alkuperäinen venäjänkielinen ja kansainväliselle yleisölle suunnattu englanninkielinen versio. Jälkimmäinen on yleensä suora käännös venäläisistä julkaisuista. Verkossa projekti elää itsenäisenä sivuna, mutta sen julkaisuutta täydentää myös aktiivinen toiminta sosiaalisessa mediassa, kuten Facebookissa, Twitterissä ja Vkontaktessa. Projektin julkisuus perustuukin suurelta osin sosiaalisen median kykyyn levittää viestejä. Voi myös sanoa, että projektin tavoitteena ei ole pelkästään historian elävöittäminen, vaan historian tulkitseminen nykypäivän teknologian näkökulmasta – ikään kuin Facebook olisi

ollut olemassa jo sata vuotta sitten. Kuvitelkaa, että Lenin voisi ottaa selfien ja julkaista sen omalla sivullaan, jotta hänen ystävänsä ja seuraajansa sekä Länsi-Euroopassa että Pietarissa, jopa Australiassa, tietäisivät heti, mitä hänelle kuuluu.

Kiinnostukseni projektiin juontuu halustani vertailla, miten tämän tyyppinen historian elävöittäminen toimii sekä uutena mediagenrenä että uuden viestintäteknologian mahdollistamana ja kansallisten rajojen yli ulottuvana ilmiönä. Viime vuosina historiankirjoituksen teoriassa on esitetty, että historian opettamisessa ja tulkitsemisessä painopiste tulee olemaan yhä enemmän henkilökohtaisissa kokemuksissa ja emootioissa. Tätä ilmiötä kutsutaan affektiiviseksi käänneeksi (*affective turn*). Se tarkoittaa myös, että historiasta puhutaan yhä vähemmän laajoista yhteiskunnallisista ja rakenteellisista näkökulmista käsin.

Tämän oletuksen perusteella esseeni etsii vastauksia seuraaviin kysymyksiin: miten Vapaa historia -projektia toteutetaan? Miten yleisö pystyy seuraamaan projektia ja osallistumaan siihen sen kaksikielisellä sivustolla? Onko projektin kahden eri version välillä suuria eroja yleisön määrän ja osallistumisen tapojen suhteen? Mistä yleisö ”tykkää” eniten ja mitä tunteita tämä kaksisuuntainen projekti herättää? Millä tavalla sosiaalinen media vaikuttaa historian elävöittämiseen affektiivisen käänteen näkökulmasta katsottuna? Mikä on projektin vastaanotto sosiaalisen median ulkopuolella?

Vapaa historia -projektin tausta

Vapaa historia -projektin internetsivuilla kerrotaan, että se on dokumenttiprojekti, jossa historiallisten hahmojen puolesta kirjoitetut tekstit on otettu heidän kirjeistään, muistelmistaan, päiväkirjoistaan ja muista aikakauden asiakirjoista.¹ Projektia toteutetaan useiden toimittajien, tutkijoiden, graafisten suunnittelijoiden, animaattoreiden ja kuvittajien voimin. Sen päämateriaalina toimivat arkistoista ja varastoista löydetty tekstit, valokuvat ja videot, joista useimmat ovat tulleet esille ensimmäisen kerran tämän projektin yhteydessä. Projekti esittää uuden tavan elävöittää menneisyyttä ja tuoda historiallisia tapahtumia lähemmäksi nykyhetkeä. Samalla se on tapa ymmärtää, millainen vuosi 1917 oli eri yhteiskuntaluokkiin ja sukupolviin kuuluvien ihmisten näkökulmasta. Projektin oman verkkosivun mukaan se antaa mahdollisuuden tutustua Venäjän historian tärkeimpään vuoteen 1900-luvulla. Joka päivä sivustolla julkaistaan, mitä tapahtui juuri sata vuotta sitten projektiin valittujen hahmojen näkökulmasta: mitä he ajattelivat, tekivät, ja mitä heille tapahtui. Projekti kutsuu yleisön seuraamaan historian tapahtumia reaaliajassa.

Vapaa historia -projekti kertoo kuitenkin enemmän kuin vain vuodesta 1917. Se käynnistettiin syksyllä 2016 ja näin se alkoi seurata vuosisadan takaisia historiallisia materiaaleja jo syksystä 1916 lähtien. Projekti aikoo jatkaa vuoden 2018 kevääseen asti. Kuten tiedämme, Venäjän vallankumouksella oli kaksi vaihetta. Ensin helmikuussa (maaliskuussa) 1917 valta siirtyi keisari Nikolailta väliaikaiselle hallitukselle. Sitten lokakuussa bolševikit suorittivat vallankaappauksen toistamiseen ja perustivat neuvostotasavallan. Jotkut historioitsijat ovat sitä mieltä, että nämä kuukaudet olivat yksi pitkäkestoinen vallankumous. Tämän ajanjakson lisäksi on olennaista ymmärtää, mistä vallankumouksellinen ajattelu kumpusi ja mitä seurauksia sillä oli. Sata vuotta sitten Venäjä, kuten monet muutkin maat, oli keskellä ensimmäistä maailmansotaa. Armeijan huono suoriutuminen tässä sodassa on nähty usein tärkeänä lähtökohtana vallankumoukselle. Yli vuoden jatkuva projekti pyrkii käsittelemään sekä helmikuun että lokakuun vallankumoukset. Ideana on myös elävöittää vallankumousta seuranneita tapahtumia aina sisällissodan alkuun saakka.

Projektin perustaja on kuuluisa venäläinen journalisti Mihail Zygar. Hän ideoi ja koordinoi projektin etenemistä. Hän myös keräsi siihen mukaan kymmeniä vapaaehtoisia ja haki muuta ulkopuolista apua. Projektin rahoitus tulee useista eri lähteistä.

Suuri ryhmä erilaisia organisaatioita tukee projektia. Monet auttavat antamalla luvan käyttää ja jäljentää arkistomateriaaleja. Tärkein rahoittaja on kuitenkin Venäjän suurin pankki Sberbank. Pankin intressi osallistua projektiin tulee siitä, että se oli toiminnassa jo vuoden 1917 vallankumouksen aikaan. Sberbank on edustettuna myös projektin sisällössä. Projektin kautta ja interaktiivisen visualisoinnin avulla on mahdollista käydä uppoutumassa Sberbankin historiaan ja vilkaisemassa, miltä sen konttori näytti vuonna 1917. Toinen projektin merkittävä avustaja on venäläinen jättiyhtiö ja hakukone Yandex, joka mahdollistaa projektin teknisen sujuvuuden. Projektin lukuisten partnereiden joukossa on myös museoita, kirjastoja, arkistoja ja kustantajia. Tämän lisäksi englanninkielinen versio saa tukea myös Lontoossa sijaitsevalta ja venäläisen kulttuurin kehittämiseen keskittyvältä Pushkin House -säätioltä. Virallisesti säätio on itsenäinen ja Venäjän valtiosta taloudellisesti riippumaton. Säätio saa lahjoituksia erilaisilta brittiläisiltä organisaatioilta, jotka edustavat sekä venäläistä diasporaa että yliopistoja, kuten London School of Economicsia.

Historian elävöittäminen sosiaalisena mediana

Projektissa on mukana kaikki sosiaalisen verkoston keskeiset ominaisuudet. Kaikki julkaisut esiintyvät listalla, joka päivittyy käänteisen kronologian mukaisesti eli päivämäärät ovat järjestyksessä uusimmasta vanhimpaan. Projekti perustuu sosiaaliseen verkostoon, joka on aika erikoinen sen vuoksi, että se sisältää yli puolitoistatuhatta jo aikapäivää sitten kuollutta henkilöä, mutta heidät on ”elävöitetty” projektin myötä.

Jokaisella projektin hahmolla on oma sivunsa, jossa näkyy kuvitteellinen, mutta oikeisiin suhteisiin perustuva ystäväverkosto. Hahmojen profiilit ovat kuvitteellisia siinä mielessä, että kukaan ei voi tietää, halusiko esimerkiksi Mannerheim lisätä some-ystävikseen kaikki, jotka olivat häneen yhteydessä tosielämässä. Tässä kohdassa historian elävöittämisestä tulee tavallaan mielikuvituksen tuote, joka poikkeaa merkittävästi muista historian elävöittämisen tyypillisemmistä esimerkeistä. Toisaalta, vaikka sivustojen päivittäminen on harrastajien vastuulla, yleensä kaikki historialliset viestit ja lainaukset viittaavat alkuperäisiin materiaaleihin, esimerkiksi kyseisen henkilön muistelmiin. Projektilla on myös kaikki perinteisen vuorovaihtuksen piirteet, jotka mahdollistavat sisällöstä tykkäämisen, kommentoinnin ja jakamisen.

Lisäksi projektilla on hyvin toimiva sisäinen hakukone. Sivustolta löytyy varsin helposti esimerkiksi erilaisia Suomeen liittyviä julkaisuja ja asiakirjoja. Eräässä julkaisussa näkyy V. I. Leninin puoliso Nadežda Krupskajan kirjoitus siitä, kuinka tulevan vallankumouksen bolševikkipuolueen johtaja karkasi Suomeen. Tekstin ohessa on passikuva, jota Lenin Krupskajan mukaan käytti laittomasti väärennetyssä passissa päästäkseen Suomeen. Krupskajan muistelmista ilmenee, että Leninille Suomi oli parempi paikka kuin muut Venäjän keisarikunnan alueet, koska siellä oli mahdollista saada käsiinsä ja lukea sanomalehtiä. Tekstistä voi myös lukea, miten suomalainen veturinkuljettaja ja muut suomalaiset toverit auttoivat Leniniä tämän oleskellessa Suomessa. Viisi päivää tämän tarinan jälkeen, 25.8.1917, Krupskaja kirjoitti (niin tosielämässä kuin Vapaa historia -sivuston julkaisussa): ”Kävin Helsingissä parin päivän vierailulla. Iljitš (Vladimir Iljitš Lenin) saattoi minut asemalle. Sovittiin, että tulen taas.”

Mistä nämä tarinat ovat peräisin? Yleensä joku projektin työntekijöistä on löytänyt kyseiset tekstikappaleet ja julkaisee ne tiettyinä päivinä lisäten vanhoja valokuvia siitä paikasta, mikä on mainittu alkuperäisessä asiakirjassa. Kuten nykyään sosiaalisessa mediassa on tapana, julkaisusta paljastuu myös tarkka osoite, missä se olisi tehty. On jännittävää nähdä, kuinka tarkasti julkaisut seuraavat oikeita historiallisia tapahtumia. Nimenomaan tämä on syynä siihen, että historian elävöittäminen kiinnostaa harrastajia ja asiantuntijoita.

Historian elävöittäminen ei ole kuitenkaan vain asiantuntijoiden harrastus. Sitä käytetään myös opetuksessa ja levitetään laajalle yleisölle herättämään keskustelua. Kuinka historian elävöittämiseen suunnatut projektit sitten voidaan popularisoida? Perinteisesti se tapahtuu median, journalismin tai teatterin välityksellä, esimerkiksi elokuvissa, uutisoinnissa ja näytelmissä. Uusien viestintäteknologioiden, eli sosiaalisen median tai muun verkkoviestinnän, avulla on mahdollista käyttää uudenlaisia menetelmiä, jotka lisäävät yleisön osallistumista ja henkilökohtaista vaikuttamista.

Tämä myös vahvistaa väitteen historian affektiivisesta käänteestä. Vaikka Vapaa historia -projekti on tehty muistuttamaan menneisyyden sosiaalista verkostoa, vaatii nykyihmisten osallistuminen siihen jonkin muun sosiaalisen median, kuten Facebookin, tai venäjänkielisen version tapauksessa VKontakten, joka on Facebookin venäläinen vastine. Sosiaalisen median ansiosta projekti on kehittynyt moneen suuntaan ja luonut oman sivustonsa useassa eri sosiaalisessa mediassa.

Toisin sanoen projektilla on kaksi sosiaalista verkostoa. Ensimmäinen on yllä mainittu historiallisten henkilöiden elävöitetty verkosto. Toinen koostuu ihmisistä, jotka seuraavat projektia sen kasvaessa ja täydentävät sitä kommentoimalla, tykkäämällä ja jakamalla sen sisältöä.

Siitä huolimatta, että Venäjällä käytetään VKontaktea enemmän kuin Facebookia, keskityn seuraavassa analysoimaan vain Facebookia, sillä se on ainoa internetyhteisö, jossa projektilla on sekä englanninkielinen (@1917freehistory), että venäjänkielinen (@project1917) sivusto, ja täten se mahdollistaa vertailun kahden eri kielialueen välillä.² Seuraavissa osioissa esitetty analyysi perustuu Facebookissa julkaistuihin aineistoon eikä käsittele muita lähteitä.

Kaksi versiota, kaksi yleisöä

Historian elävöittämistä sosiaalisessa mediassa on höydyllistä katsoa sekä sen harrastajien että yleisön näkökulmasta. Loppujen lopuksi yleisö täydentää mediasisältöä jakamalla sitä, tykkäämällä siitä, sekä julkaisemalla kommentteja.

Vapaa historia -projektin venäjänkielinen Facebook-sivusto sisältää julkaisuja vuoden 2016 syyskuusta alkaen, kun taas englanninkielisellä sivustolla ensimmäiset toiminnot alkoivat vasta saman vuoden joulukuun seitsemäntenä päivänä. Näistä jälkimmäinen päivämäärä toimii vertailevan aineistoni alkamiskohtana. Tuosta alkaen vuoden 2017 elokuun loppuun asti projektin venäjänkielisellä sivustolla ilmestyi 783 julkaisua ja englanninkielisellä 584 julkaisua. Tämä tarkoittaa keskimäärin kolmea julkaisua päivässä venäjänkielisellä sivustolla ja kahta julkaisua päivässä englanniksi. Usean sosiaalisen median asiantuntijan mukaan tämä on optimaalinen tahti, jos halutaan ylläpitää laajan yleisön kiinnostus. Jos sivulla on liian vähän julkaisuja, esimerkiksi vähemmän kuin kerran päivässä, yleisö ei pidä sitä kiinnostavana kovin pitkään. Jos taas sivulla julkaistaan liikaa uutta tietoa, yli kolmesta viiteen julkaisua päivässä, yleisö voi pitää osaa sisällöstä turhana tai tuntea hukkuvansa uutisvirtaan, vaikka tämä edustaisi joidenkin päivien kohdalla aitoa historiallista viestintää ja olisi historian

näkökulmasta oikeutettu määrä. Eihän vallankumous tapahdu joka päivä samaan tahtiin.

Pitää muistaa, että nämä luvut ovat Facebookista, ja ne eivät millään tavalla heijasta projektin alkuperäisillä sivustoilla julkaistua materiaalia. Laajempi käsittely jää valitettavasti tämän esseen ulkopuolelle, sillä päätavoitteenani on tässä tarkastella yleisön osallistumista sen sijaan, että tutkisin Vapaa historia -projektin sisältöä kokonaisuutena tai sen tuotantoprosessia.

Ensimmäiset havainnot projektin viestinnästä sosiaalisessa mediassa kertovat, että julkaiseminen molemmilla Facebook-sivustoilla ei ole tasaista. Julkaisujen lukumäärät vaihtelevat viikkojen kuluessa kummallakin sivustolla. Koska lopetin aineiston keräämisen lokakuussa 2017, analysoin tässä vain projektin alkuvaiheen ja ensimmäiset vallankumoukselliset kuukaudet, eli yksi vuoden 1917 tärkeimmistä hetkistä – lokakuun vallankaappaus – jää käsittelemättä.

Projektin alkuvaiheen perusteella voi tehdä kolme selkeää havaintoa. Sekä venäjän- että englanninkielisen sivuston huippukohtat olivat maaliskuun toisella viikolla, eli juuri silloin kun helmikuun vallankumous huipentui ja keisari Nikolai luopui kruunusta.³ Toisin sanoen kyseessä oli tähän asti vallankumouksen tärkein hetki, lokakuun tapahtumien vielä odottaessa vuoroaan. Varsinkin englannin kielellä, eli kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna, tämä viikko poikkeaa merkittävästi. Julkaisujen määrä oli tällöin ainakin kaksinkertainen muihin viikkoihin verrattuna.

Toinen huomio liittyy sivustojen erilaiseen dynamiikkaan tai kehityssuuntaan. Englanninkielinen versio kehittyi tasaisemmin projektin alussa ja erot viikkojen välillä olivat vähäisiä, kun taas venäjänkielisen version tuotanto laskee huomattavasti niin, että helmikuun toisella puolella sivustolla on jopa vähemmän julkaisuja kuin sen käännettyssä, englanninkielisessä versiossa. Tämä tarkoittaa sitä, että kahden erikielisen version Facebook-sisältö ei ole välttämättä samanlainen, mihin on todennäköisesti syynä erilaisten lähteiden käyttö. Eron näkee paremmin, jos katsotaan samoja lukuja kuukausien mittakaavassa: helmi–maaliskuun aikana englanninkielinen versio julkaisi paljon enemmän kuin venäjänkielinen sivu.

Kolmas tärkeä huomio aineistoon liittyen on se, että englanninkielinen tuotanto laantuu tuntuvasti projektin edetessä pidemmälle, kun taas venäjänkielinen sivusto palaa korkeisiin lukuihin. Venäjänkielisessä versiossa elokuun ensimmäisellä viikolla julkaisujen määrä on jopa korkeammalla tasolla kuin edellisen helmikuun huipputuloksen kohdalla. Tästä voidaan päätellä, että englanninkielisen sivuston julkaisujen määrän laskun syynä ei ollut esimerkiksi projektin tekijöiden lomakausi, vaan että Facebook-sivuston päivittäminen ei ollut tekijöille yhtä tärkeää kuin alkuperäisen sivuston kehittäminen.⁴ Tämä viittaa siihen, että historian elävöittäminen ja sen näkyvyys sosiaalisessa mediassa ovat kaksi eri asiaa.

Projektin yleisön eli sosiaalisen median käyttäjien näkökulmasta on mahdollista vertailla kahden erikielisen version suosiota ja sivuston käyttöä. Välittömiä kysymyksiä niihin liittyen ovat esimerkiksi, kuinka paljon sivustoilla on seuraajia ja millaista yleisön osallistuminen on. Mistä maista he tulevat, jos otetaan huomioon kaksikielisyys ja sosiaalisen median kansalliset rajat ylittävä luonne?

Kun tutkitaan Facebook-sivustoja, on kaksi eri tapaa mitata yleisöä. Yksi on sivuston oma mittari, joka näyttää sivustosta tykänneiden käyttäjien lukumäärän, niin kutsutut seuraajat. Seuraajat saavat sivuston julkaisut oman Facebook-profilinsa uutisvirtaan, mutta se ei tarkoita, että he todella lukisivat niitä. Syyskuussa 2017 projektin englanninkielisellä Facebook-sivustolla on suunnilleen 8 000 seuraajaa ja venäjänkielisellä noin 40 000. Viisinkertainen ero seuraajien määrässä osoittaa, mistä suunnasta tulee määrällisesti suurempi kiinnostus projektiin.

Toinen keino arvioida sivustojen yleisön määrää ja samalla sen vaikutusta on laskea yksittäiset tykkäykset kutakin julkaisua kohden. Jos katsotaan, ketkä ovat tykänneet sivustojen julkaisuista ainakin kerran, yleisö näyttää tietysti pienemmältä, koska kaikki seuraajat eivät paina ”tykkäysnappia” edes yhtä kertaa. Toisaalta tämä mittari kertoo enemmän ihmisten osallistumisesta ja heidän suhtautumisestaan projektia kohtaan.

Analysoidakseni tätä tarkemmin, olen kerännyt koneellisesti kaikkien julkaisujen tykkäystiedot projektin alusta elokuun loppuun asti. Tämän aineiston mukaan vaajaa 30 000 ihmistä tykkäsi venäjänkielisen sivuston julkaisuista ainakin kerran. On kuitenkin huomautettava, että yli puolet heistä, 57 % (noin 17 000) tykkäsi jostain julkaisusta vain kerran, ja noin 10 % (eli melkein 3 000) tykkäsi kymmenestä tai useammasta julkaisusta. Periaatteessa tämä tarkoittaa sitä, että sivustolla ei ole isoa ja pysyvää yleisöä, vaikka näin voisi luulla, kun katsoo profiilin ilmoittamaa seuraajien lukumäärää.

Samaan tyyliin analysoitu englanninkielinen sivusto osoitti, että sillä on yli 3 000 yksittäistä käyttäjää, jotka ovat tykänneet jostakin profiilin julkaisuista. Puolet heistä, eli tasan 50 %, tykkäsivät vain kerran, kun taas 10 % käyttäjistä tykkäsi jostain sivuston julkaisusta yli 13 kertaa. Tämän vertailun perusteella voikin sanoa, että näiden kahden ryhmän (joihin kuuluvat siis vain kerran tykänneet ja kymmenen prosentin kärkeen sijoittuvat) toiminta kertoo enemmän sivustojen suosioista, kuin seuraajien kokonaislukumäärät. Tarkempi analyysi osoittaa, että englanninkielisen sivuston yleisö on sitoutunut projektiin venäjänkielistä yleisöä tiiviimmin.

Facebookin niin kutsutusta ohjelmointirajapinnasta eli API:sta voi hakea tietoa siitä, mistä maasta käsin käyttäjät seuraavat julkisia sivustoja. Vapaa historia -projektin kohdalla luonnollinen lähtöoletus on, että sen venäjänkieliselä sivustolla enemmistö käyttäjistä tulisi Venäjältä, kun taas englanninkieliselä sivustolla olisi enemmän kansainvälistä yleisöä. Niinhän se onkin. Tarkasti katsoen venäjänkielisen sivuston seuraajista 75 % on Venäjältä. Toiseksi suuri ryhmä on Ukrainasta (vähän yli 10 %), minkä jälkeen tulevat USA (4,2 %), Saksa (2,6 %) ja Iso-Britannia (2,2 %). Tämän lisäksi on pienempiä käyttäjäryhmiä ainakin 45 eri maasta.⁵ Sen sijaan puolet englanninkielisen sivuston seuraajista tulee joko USA:sta (28 %) tai Iso-Britanniasta (22 %). Kolmanneksi suurin ryhmä on Venäjältä käsin sivustoja seuraavat (16,5 %), kun englanninkieliset maat Australia (5,7 %) ja Kanada (3 %) olivat järjestyksessä neljäs ja kahdeksas. Nämä ovat enimmäkseen suhteellisia lukuja, koska erot absoluuttisissa lukumäärissä eivät ole kovin suuria venäjän- ja englanninkielisen sivuston välillä. Ainoa poikkeus on Venäjältä tulevien seuraajien lukumäärän suuri erotus muihin maihin nähden venäjänkielisen sivuston kohdalla. Tästä voi päätellä, että vaikka molemmilla versioilla on hyvin monipuolinen ja kansainvälinen käyttäjäkunta, on venäjänkielisen sivuston yleisö silti paljon homogeenisempaa.

Yleisö tykkää yksityiselämän tarinoista

Sosiaalisen median analyysiin kuuluu yleensä kysymys, miten paljon ihmiset tykkäävät ja jakavat erityyppistä sisältöä. Edellä mainittujen lukujen perusteella tämän kysymyksen voi myös kohdentaa tarkemmin ja kysyä, mistä kunkin Vapaa historia -sivuston yleisö tykkäsi eniten ja mitä tunteita tämä kaksikielinen projekti herätti. Mikä oli aineiston suosituin juttu?

Tilastotieteellisesti sosiaalisen median tykkäysten ja jakojen määrät eivät sovi oletusarvoiselle normaalijakaumalle. Tässä tapauksessa onkin suositeltavaa katsoa aineiston keskiluku mediaanin eikä keskiarvon avulla. Kun Facebook-sivustojen käyttö arvioidaan mediaanin

avulla, se tarkoittaa, että tasan puolet julkaisuista sai sitä pienemmän tai suuremman arvon. Jos vertailemme mediaania maksimiarvoihin, tulee selväksi, että vain pieni määrä julkaisuja sai suuret arvot, ja että tavallisesti arvot ovat todella alhaisia. Jaot olivat usein jopa nollassa (ks. taulukko 1).

Taulukko 1. Vapaa historia -sivustojen jaot ja tykkäykset (joulukuu 2016 – elokuu 2017).

Sivusto	Havainnot	Jaot	Tykkäykset
Venäjänkielinen @project1917	Mediaani	8	113
	Maksimi	1291	3165
Englanninkielinen @1917freehistory	Mediaani	5	28
	Maksimi	315	336

Taulukosta näkyy, että venäjänkielisellä sivustolla tykkäysten maksimimäärät ovat yli kolmetuhatta, ja mediaani on 113. Jakojen ero on toisaalta suurempi, maksimi on ollut reilusti yli tuhat, mutta keskimäärä eli mediaani on vain kahdeksan. Ensi näkemältä englanninkielisellä sivustolla ilmenee sama malli, mutta yksityiskohtaisemmalla tasolla jakojen ja tykkäysten määrät ovat lähellä toisiaan. On myös huomautettava, että mediaanin ja maksimin väliset erot ovat englanninkielisessä versiossa merkittävästi pienempiä kuin venäjänkielisellä sivustolla. Tilastotieteellisesti se tarkoittaa, että muun kuin Venäjältä tulevan yleisön osallistuminen on projektissa aktiivisempaa, vaikka venäjänkielinen yleisö on kokonaisuudessaan suurempi.

Itse asiassa sosiaalinen media ja sosiaaliset verkostot yleensä toimivat näin. Niissä ihmisten huomio on hyvin arvokas resurssi. On jopa sanottu, että valtaosa sosiaalisen median julkisista viesteistä ei koskaan saavuta ketään. Verkoston viestinnässä huomio ryhmittyy monimutkaisella tavalla vain muutaman aiheen ja tiedonvälittäjän ympärille. Lisäksi tämä ryhmittymisen ei ole staattista, vaan muuttuu koko ajan. Sosiaalisen median tuottajat korostavat tätä palveluidensa sisäisellä algoritmilla, joka määrittää mitä viestejä käyttäjät näkevät omassa uutisvirrassaan.

Määrällisen analyysin tulokset eivät paljasta, mitkä olivat projektin suosituimpia julkaisuja, sillä mediaani ja maksimiluvut kuvaavat yleisön osallistumisen tapoja. Niiden pohjalta voimme jatkaa tarkastelua ja kysyä, mistä julkaisuista käyttäjät tykkäävät eniten, mitä julkaisuja he jakoivat eniten, ja miten sosiaaliset mediat vaikuttivat historian elävöittämiseen affektiivisen käänteen kannalta.

Katsotaan ensin englanninkielistä sivustoa. Eniten jaettu englanninkielinen julkaisu ilmestyi 15. maaliskuuta. Se sai myös eniten tykkäyksiä (336) ja 10 kommenttia (ks. Kuva 1). Tuona päivänä keisari Nikolai II luopui kruunusta, mikä merkitsi Venäjän monarkian loppua. Kyseinen julkaisu perustuu projektin omaan sivuun, minkä osoittaa tekstin alla oleva linkki project1917.com -sivustolle. Tämä tarkoittaa sitä, että suosituin julkaisu on jäljennös alkuperäisestä historian elävöittämisen projektista, eikä vain Facebook-sivustolla esiintynyt juttu. On ymmärrettävää, että juuri tämä julkaisu nousi kaikkein suosituimmaksi kansainvälisen yleisön keskuudessa, sillä se kuvaa yhtä tärkeimmistä historiallisista hetkistä projektin viitekehysten kannalta. Samalla se edustaa hyvin perinteistä tapaa puhua historiasta. Historian elävöittämisen affektiivinen käänne näkyy ainoastaan siitä, miten yleisö reagoi julkaisuun. Tykkäysten lisäksi Facebook mahdollistaa nykyisin erilaisten tunteiden ilmaisuuden, kuten surun tai suuttumuksen, joista tämän julkaisun yleisön täydentämä versio koostuu.⁶

Kuvat 1-4. Vapaa historia -projektin suosituimpia julkaisuja Facebook-sivustolla.

Koska ensimmäinen esimerkkimme osoitti myös englanninkielisen sivuston eniten jaetun julkaisun, on syytä katsoa toinenkin esimerkki. Toiseksi suosituin julkaisu englanninkielisellä sivustolla on neljätoista sekuntia kestävä video, jossa tunnettu venäläinen balettitanssija Anna Pavlova esiintyy Kuuban Havannassa helmikuussa vuonna 1917 (Kuva 2.). Silloin Pavlova oli jo varsin kuuluisa tanssija ja kiersi maailmanlaajuisesti. Tästä huolimatta hänen

urastaan on jäänyt yllättävän vähän arkistomateriaalia. Voi kuvitella, miten erilaiselta hänen julkisuutensa näyttäisi nykyaikana.

Miksi Anna Pavlovan nimi esiintyy projektissa? Tiedetään, että vuonna 1914 ensimmäisen maailmansodan alkaessa hän muutti Venäjältä Englantiin eikä koskaan palannut. Paitsi että hänen uskotaan tehneen vallankumouksen baletissa, ei hänellä ole muita selkeitä yhteyksiä vuoden 1917 vallankumouksellisiin tapahtumiin Venäjällä. Näyttääkin siltä, että tässä tapauksessa Anna Pavlovalla on symbolinen merkitys. Hänen kohtalonsa yhdistyy huomattavaan osaan Venäjän kansalaisia, jotka joutuivat lähtemään maasta noina vuosina. Yleensä he olivat lahjakkaita ja menestyksekkäitä ihmisiä, joilla oli kysyntää maailmalla, mutta ei yhtä loistokkaita tulevaisuudennäkymiä kotimaassaan Venäjällä. Vaikka Anna Pavlova ei vuoden 1917 vallankumoukseen suoraan liitykään (hän oli emigroitunut jo aikaisemmin), hänen esimerkinsä edustaa myös vallankumouksen jälkeen alkanutta niin sanottua maastamuuton *ensimmäistä aaltoa*, johon eri arvioiden mukaan lasketaan ottaneen osaa yhdestä viiteen miljoonaa ihmistä.

Tämä Pavlovan elämästä kertova julkaisu viittaa suoraan siihen, mitä historian affektiivinen käänne yrittää käsitellä teoreettisesti. Historian elävöittäminen tässä tapauksessa perustuu ihmiskohtaloon, joka ei käsittele selkeästi vallankumouksen tapahtumia, mutta valottaa sen ajan kokemuksia erityisestä näkökulmasta käsin. Tämä tarina julkaistiin Facebookin omien teknisten ominaisuuksien avulla ja ilman näkyvää yhteyttä (linkkiä) projektin ulkoiseen sivuun. Myös tämä viittaa historian elävöittämisen uuteen tasoon eli kerronnan sovittamiseen mahdollisimman sopivaksi yleisön median käyttöä ajatellen.

Vapaa historia -projektin venäjänkielinen aineisto korostaa samaa trendiä. Kaksi kuvakaappausa venäjänkieliseltä sivustolta esittävät kahta suosikkijulkaisua. Vasemman alakulman esimerkissä on tekstipalanan ilmeisesti vuonna 1917 ilmestyneestä sanomalehdestä (kuva 3.). Se on humoristinen henkilökohtainen ilmoitus, jossa kirjoittaja etsii treffiseuraa. Epäselväksi jää, onko viesti miehen vai naisen kirjoittama. Vaikka kulttuurinen konteksti viittaa tekstin kirjoittajan feminiiniseen sukuun (naiselta miehelle), tekstin halventavan ja itseironian täyteisen otsikon ”Olen moraalinen rumilus” voi tulkita kieliopillisesti miespuoliseksi. Tämänkin julkaisu liittyy ilmiselvästi historian affektiiviseen esittämiseen. Kiinnittymällä aitoon aikalaisdokumenttiin sen voi katsoa lähtevän historian vakavasta rakenteellisesta tulkinnasta, mutta samalla se myös viihdyttää yleisöä, mistä on todisteena sen saama suosio sosiaalisen median verkostossa.

Moraalinen rumilus -tarinaa on jaettu eniten, mutta tykkäysten suhteen ainakin kahdeksan muuta venäjänkielistä julkaisua saivat enemmän tunteellista vastakaikua yleisön taholta. Viimeinen kuvakaappaus oikeassa alakulmassa (kuva 4.) on jälleen yksi esimerkki siitä, kuinka historian elävöittämisen projekti sulautuu Facebookin käyttöympäristöön, mikä on tietenkin tärkeä osa sen kokonaisuutta. Eniten tykkäyksiä saanut julkaisu projektin venäjänkielisellä sivustolla on vanha kuva, joka viittaa vallankumoukselle rinnakkaiseen historialliseen tapahtumaan eli ensimmäiseen maailmansotaan. Julkaisuun lisätty otsikko selventää, että kuvan sotilaat esiintyivät tällä erikoisella tavalla sodan aikana kuolleiden hevosten muistoksi. Vaikuttava kuva nostaa esille taas kerran täysin uuden näkymän vuoden 1917 historiasta.

Neljästä suosikkiesimerkistä vain ensimmäinen muistuttaa perinteistä historiankirjoitusta, sillä se tiedottaa kaikkien tuntemista ja paljon dokumentoiduista tapahtumista ilman selkeää henkilökohtaista painotusta. Teknisesti se on myös ainoa esimerkki, joka viittaa projektin omille internetsivuille. Tässä kohdassa on myös tärkeä mainita, että projektin Facebook-sivustoilla ainakin puolet venäjänkielisistä ja kolmannes englanninkielisistä julkaisuista oli varta vasten

Facebookia ajatellen muokattua sisältöä. Loput ovat linkkejä projektin alkuperäisille sivuille. Toisin sanoen sosiaalinen media samaan aikaan mahdollistaa uusia historian elävöittämisen tapoja ja rajoittaa projektin ydinsisällön laajuutta yleisön käyttömukavuuden takia.

Sosiaalisen median ulkopuolella

Lopuksi haluan vielä täydentää esseetäni esittelemällä nyky-Venäjän kontekstia, missä Vapaa historia -projekti ilmestyi ja kehittyi. Kommentoin lyhyesti, miltä tämä projekti näyttää julkisesti Venäjällä ja miten esimerkiksi perinteiset mediat reagoivat siihen.

Venäjän perinteiset mediat – sekä valtion omistamat tai kontrolloimat televisiokanavat että suurimmat sanomalehdet – eivät tiedota projektista. Niistä on melkein mahdotonta löytää mainintoja edes perusuutisoinnin tasolla. Projektista on toki keskusteltu jonkin verran suuremmalle yleisölle suunnatussa mediassa, kuten liberaalilla radiokanava *Eho Moskvylle*, joka on poliittisesti paljon itsenäisempi kuin monet muut maan mediat. Syynä on se, että vallankumouksen teema on epäsuosittu Venäjän valtaapitävien keskuudessa. Sata vuotta sitten tapahtunut vallankumous herättää ristiriitaisia tunteita ja mielikuvia, jotka jakavat yleisöä. Poliitiikan kannalta taas vaarallisempi tekijä on se, että vallankumous ideana viittaa mahdollisuuteen vaihtaa valta myös tänään. Niinpä vuoden 1917 tapahtumien liian realistinen elävöittäminen voisi muuttaa Venäjän viranomaisille ja maan konservatiivisille ryhmille kamalaksi painajaiseksi.

Toisaalta perinteinen media ei voi täysin sivuuttaakaan vallankumouksen teemaa, koska osa venäläisistä tuntee historiaa hyvin, haluaa puhua siitä ja pitää avointa ja vapaata keskustelua tärkeänä. Samalla koko maailmalle Venäjän vallankumous on ollut yksi viime vuosisadan tärkeimmistä tapahtumista ja sitä muistetaan kansainvälisesti. Näissä olosuhteissa jokainen fiksu viestintäasiantuntija neuvoisi toimimaan nopeasti ja toimimaan agendan asettajana, sillä se on aina parempi kuin olla sanomatta mitään. Kun keskustelua aiheesta syntyy joka tapauksessa, tulee siinä olla aloitteellinen niin, että keskustelu ainakin alussa kehittyy toivottuun suuntaan, ja haluttu näkökulma on esitetty.

Tämä on mahdollisesti syy, miksi Vapaa historia -projekti saa rahoitusta valtion pankilta. Samalla, kun projekti on ollut käynnissä jo pitkään, on verkossa avattu myös kaksi muuta samankaltaista projektia. Näistä molemmat ovat valtiollisen median alullepanemia, vaikka niiden kohdeyleisö on jälleen venäjänkieliset ja ulkomaalaiset internetinkäyttäjät. Toisen niistä on tehnyt kansainvälinen uutiskanava RT (entinen *Russia Today*). Tämä projekti käyttää Twitteriä, jossa vallankumous elävöitetään englanniksi, espanjaksi ja venäjäksi ja painotus on ulkomaalaisessa yleisössä. Toinen projekti on valtion omistaman uutistoimiston TASS:in nettisivuilla avattu venäjänkielisten julkaisujen kokoelma. TASS on iso ja tärkeä uutistoimisto, jota seuraavat enimmäkseen muut toimittajat. Sen tarkoituksena ei ole kuitenkaan levittää historiallisia todisteita sosiaalisen verkoston malliin, vaan se näyttää enemmän perinteiseltä mediaprojektilta.

Tässä esseessä esittämäni analyysi on osoittanut, että Vapaa historia -projektin lähtökohdat, toimintatavat ja julkisuuden strategiat eroavat merkittävästi muista Venäjän vallankumouksen muistamiselle omistetuista projekteista. Kuitenkin selkeämpiä käsitteitä eroista voisi saavuttaa vertailevalla tutkimuksella, joka jää tässä tapauksessa tulevaisuuteen.

Viitteet

- 1 Venäläinen versio löytyy osoitteesta <https://project1917.ru> ja englanninkielinen versio <https://project1917.com>.
- 2 Vapaa historia -projektin Facebook sivut ovat <https://www.facebook.com/1917freehistory> ja <https://www.facebook.com/project1917>.
- 3 Venäjällä oli vuonna 1917 käytössä juliaaninen kalenteri, joka oli 13 vuorokautta nykyajanlaskua jäljessä.
- 4 Väite perustuu tekijöiden kanssa käymääni sähköpostikeskusteluun.
- 5 Facebook API näyttää seuraajien alkuperämaan enintään 45:sta maasta suurimmasta alaspäin.
- 6 Tässä aineistossa ainakin 12 % reaktioista on muita kuin perinteisiä tykkäyksiä.

Kirjallisuutta

- Agnew, Vanessa (2007), History's Affective Turn: Historical Reenactment and Its Work in the Present. – *Rethinking History* 11:3, 299–312.
- Djubanova, Margarita (2017), ”1917. Svobodnaja istorija” kak transmediini projekt. Kandintyö, Siperian valtionyliopisto. http://elib.sfu-kras.ru/bitstream/handle/2311/34258/dyubanova_2.pdf
- Koivunen, Anu (2016), Affective Historiography: Archival Aesthetics and the Temporalities of Televisual Nation-Building. – *International Journal of Communication* 10:14, 5270–5283.
- McKenzie, Brian A. (2014), Teaching Twitter: Re-enacting the Paris Commune and the Battle of Stalingrad. – *The History Teacher* 47:3, 355–372.
- Mikula, Maja (2015), Historical Re-enactment: Narrativity, Affect and the Sublime. – *Rethinking History* 19:4, 583–601.
- Wijermars, Mariëlle (2018 forthcoming), Project “1917 – Free History”: Reliving the Russian Revolution in the Digital Age. – *Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media* (digitalicons.org).